

МЕХАНІЗМ ПОДАТКОВОГО КОНТРОЛЮ

THE TAX CONTROL MECHANISM

УДК 336.2

<https://doi.org/10.32843/infrastuct35-59>**Демченко О.П.**

к.е.н., доцент кафедри фінансів
Вінницький торговельно-економічний
інститут
Київського національного торговельно-
економічного університету

Сидоренко М.О.

студентка
Вінницький торговельно-економічний
інститут
Київського національного торговельно-
економічного університету

У статті досліджено сутність податкового контролю шляхом систематизації основних теоретичних підходів, зокрема управлінського, нормативно-правового, функціонального, цільового та інституційного. Економічний зміст податкового контролю розкритий через виконання ним певних функцій, а саме облікової, профілактичної, інформаційної, мобілізуючої тощо. Обґрунтовано і систематизовано основні складові частини механізму податкового контролю в сучасних вітчизняних умовах. Зокрема, виокремлено цілі та завдання податкового контролю як цілісного механізму. Визначено основні методи, прийоми, інструменти та форми впливу суб'єктів податкового контролю на об'єкт із метою повноти формування бази оподаткування і своєчасності перерахування податків і зборів до бюджету та державних цільових фондів. Систематизовано складники забезпечення податкового контролю, що безпосередньо включає нормативно-правове та інформаційне забезпечення.

Ключові слова: механізм податкового контролю, методи та інструменти податкового контролю.

В статье исследована сущность налогового контроля путем систематизации основных теоретических подходов, в частности управленческого, нормативно-правового, функционального, целевого институционального. Экономическая сущность налогового контроля раскрыта через выполнение им определенных функций, а именно учетной, профилактической, информационной, мобилизующей. Обоснованы и систематизированы основные составляющие механизма налогового контроля в современных условиях. В частности, выделены цели и задачи налогового контроля как целостного механизма. Определены основные методы, приемы, инструменты и формы влияния субъектов налогового контроля на объект с целью полноты формирования налогооблагаемой базы и своевременности перечисления налогов и сборов в бюджет и государственные целевые фонды. Систематизированы составляющие обеспечения налогового контроля, что непосредственно включает нормативно-правовое и информационное обеспечение.

Ключевые слова: механизм налогового контроля, методы и инструменты налогового контроля.

The article researches the essence of tax control by systematizing the main theoretical approaches, in particular, management, regulatory, functional, target and institutional. This makes it possible to speak of tax control as a measure of indirect state influence, the special activity of tax authorities, the constitutional function of the state, which allows to maintain a balance between the rights and duties of taxpayers; an instrument that ensures the achievement of the set goals; these determines the importance of tax control in the system of providing the state with financial resources. In addition to the direct fiscal function of tax control, the inherent to it accounting, prophylactic and information functions have been identified, what fully reveal the economic content of tax control. The basic components of the mechanism of tax control in modern domestic conditions are substantiated and systematized. In particular, the goals and objectives of tax control as a holistic mechanism are highlighted. In a broad sense, they provide the assessment and assurance of the completeness of the tax base and the timely transfer of taxes and fees to the budget and state funds. The main groups of entities of the tax control mechanism are defined, which covers controlling entities, controlled entities and auxiliary entities. In order to implement the tax control mechanism, basic methods (general and special), techniques, tools and forms of influence are systematized. The purpose of effecting entities on the tax control object is the constant filling of the revenue part of the budgets. The main special methods of tax control include the methods of documentary control (formal control, arithmetic control, regulatory control and reconciliation of documents) and actual tax control (inventory, surveys and expert evaluation). The components of providing tax control are systematized, which directly includes regulatory-law and information-analytical support. This made it possible to ascertain the complexity and multilevel of regulatory-law acts that determine the procedures for implementing tax control. The information and analytical support of the controlling bodies activities includes the information necessary for the performance of the functions assigned to them.

Key words: tax control mechanism, methods and tools of tax control.

Постановка проблеми. Перед податковим контролем як складовою частиною фінансової системи стоять завдання подолання нерівномірного розподілу податкового навантаження в економіці, підвищення ефективності системи податкових пільг, зменшення заборгованості зі сплати податків і зборів до бюджету, сприяння розробленню та запровадженню стабільного, прозорого законодавства з метою детінізації української економіки та легалізації доходів. Значущість податкового контролю в умовах трансформаційної економіки особливо зростає через суттєву залежність від податкового складника бюджетів усіх рівнів, усе ще низьку податкову культуру платників податків.

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить про актуальність питання вдосконалення і розвитку податкового контролю у вітчизняних умовах. Теоретичною основою дослідження

стали положення, що висвітлюють у своїх роботах вітчизняні вчені, такі як А.В. Боксгорн [1], В.Г. Дем'янин, Г.Б. Погріщук [2], Ю.М. Васюк [3], В.Д. Єгарміна [4], К.Ф. Ковальчук, Л.В. Петрова [5], Н.П. Кучерявенко [6], О.Є. Найдено [7], Н.А. Маринців [8], І. Шавло [11], О.А. Шевчук [12; 13]. Проте у зазначених роботах відсутній цілісний механізм здійснення податкового контролю, що зумовило актуальність цього дослідження.

Постановка завдання. Метою статті є систематизація основних складників механізму податкового контролю у сучасних вітчизняних умовах, що зумовлено необхідністю структуризації напрямів удосконалення податкового контролю.

Виклад основного матеріалу дослідження. Податковий контроль є невід'ємним складником системи наповнення державного та місцевих бюджетів, що дає змогу реалізувати фіскальну

функцію податків та формувати фінансові ресурси держави. Водночас податковий контроль є значно ширшим поняттям, ніж завершальний етап оподаткування та порівняння фактичних і планових показників. Аналіз наукових досліджень свідчить, що єдиного тлумачення податкового контролю немає. Найбільш поширеним є визначення податкового контролю як окремої складової частини управління податкової системи, що забезпечує дотримання чинного податкового законодавства з метою забезпечення грошовими ресурсами бюджету і державних цільових фондів [4, с. 169]. Основні підходи, що відображають сутність податкового контролю, наведені у таблиці 1 і охоплюють управлінський, нормативно-правовий, функціональний, цільовий та інституційний.

У Податковому кодексі податковий контроль визначено як систему заходів, що вживаються контролюючими органами та координуються центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну фінансову політику, з метою контролю правильності нарахування, повноти і своєчасності сплати податків і зборів, а також дотримання законодавства з питань регулювання обігу готівки, проведення розрахункових та касових операцій, патентування, ліцензування та іншого законодавства, контроль за дотриманням якого покладено на контролюючі органи [9].

Податковий контроль є одним із найбільш вагомих елементів податкової системи держави. Оскільки податкова діяльність держави охоплює впровадження, встановлення та справляння податків, то контролюючі дії охоплюють усю систему оподаткування по вертикалі і горизонталі: здійсню-

ються в розрізі окремих податків, податкових груп, груп платників, територій тощо [6, с. 48]. Дослідження ефективності функціонування податкового контролю неможливе без визначення механізму його проведення. В економічній літературі немає достатнього дослідження цього питання. Тому доцільним є спроба самостійно окреслити основні складові механізму податкового контролю (рис. 1).

Головною метою податкового контролю в Україні є постійне наповнення доходної частини державного бюджету, а його предметом – перевірка повноти формування бази оподаткування діяльності суб'єктів господарювання податками та зборами і своєчасності їх перерахування до бюджету та державних цільових фондів.

Основними цілями здійснення податкового контролю є забезпечення додержання податкового законодавства суб'єктами, попередження правопорушень у податковій сфері, виявлення порушень податкового законодавства та застосування заходів юридичної відповідальності. Для реалізації зазначених цілей податковий контроль реалізує такі завдання [2, с. 125]:

- перевірка повноти та своєчасності сплати податків та зборів до бюджету та державних цільових фондів;
- контроль правильності визначення бази оподаткування;
- перевірка правомірності застосування податкових пільг за податками та зборами;
- контроль за своєчасністю подання до органів Державної фіскальної служби України податкової звітності за податками та зборами;
- аналіз податкових надходжень;

Таблиця 1

Основні підходи до визначення сутності податкового контролю

Назва підходу	Визначення
Управлінський	Податковий контроль – заходи непрямого впливу на економіку та соціальні процеси через зміну податків, податкових ставок, податкових пільг, зниження чи підвищення загального рівня оподаткування, відрахувань до бюджету. Зниження рівня оподаткування стимулює виробництво та інвестиційні процеси, а підвищення – стримує їх.
Нормативно-правовий	Податковий контроль – діяльність податкових органів щодо спостереження за відповідністю процесу організації платниками податків обліку об'єктів оподаткування, методики обчислення й сплати податків і податкових платежів за чинними нормативно-правовими актами сфери оподаткування, виявлення відхилень, допущених у процесі виконання норм податкового законодавства та визначення впливу наслідків порушень на податкові зобов'язання
Функціональний	Податковий контроль – одна з конституційних функцій держави. Він має підтримувати баланс між правами й обов'язками платників податків.
Цільовий	Податковий контроль – процес, що забезпечує досягнення намічених цілей, завдань та планових параметрів, в тому числі шляхом застосування фінансових санкцій, який передбачає виявлення відхилень фактично досягнутих результатів за певний період від запланованих, а також вживання заходів, спрямованих на їх усунення.
Інституційний	Податковий контроль – контроль за забезпеченням повноти та своєчасності сплати юридичними та фізичними особами податків й інших обов'язкових платежів. Контроль здійснюється як у процесі перевірок безпосередньо на підприємстві (документальна перевірка), так і на основі документів, бухгалтерської звітності та податкових розрахунків, які надходять у податкові органи у визначені терміни (камеральна перевірка). Постійний контроль за підприємствами досягається шляхом ведення у податкових органах оперативно-бухгалтерського обліку відрахувань і надходжень кожного виду податків та інших платежів.

Джерело: систематизовано на основі [8]

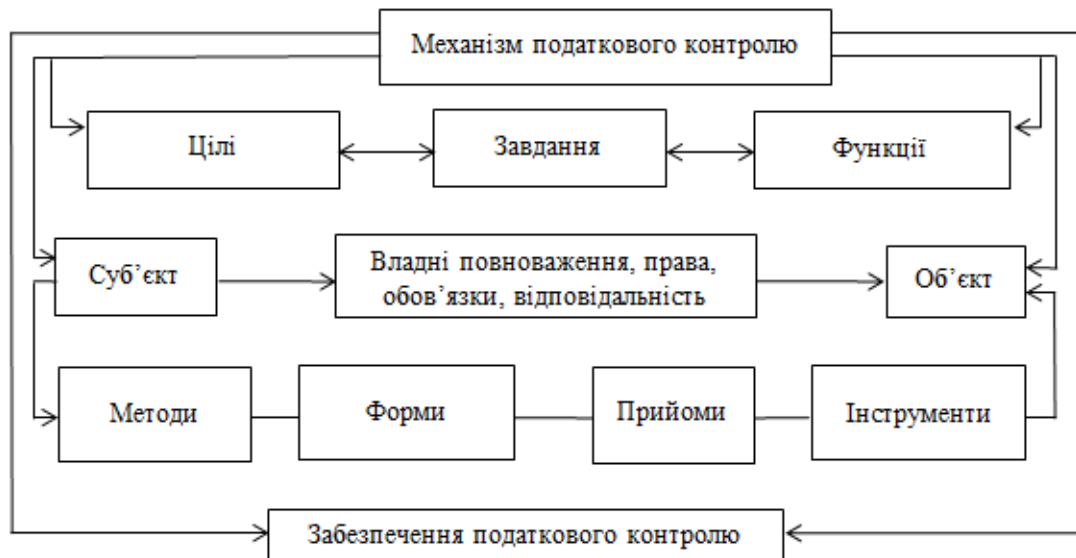

Рис. 1. Механізм податкового контролю в Україні

Джерело: систематизовано авторами

– виявлення, усунення та попередження порушень чинного законодавства.

Економічний зміст податкового контролю розкривається через виконання ним функцій, зокрема [1, с. 243]:

– облікової – забезпечення обліку платників податків, предметів оподаткування, належних платежів бюджетам і цільовим державним фондам;

– профілактичної – припинення та попередження правопорушень у податковій сфері;

– інформаційної – податковий контроль слугує джерелом інформації для прийняття управлінських рішень;

– мобілізуючої – за результатами податкового контролю відповідно може збільшуватись обсяг надходжень до бюджетів та цільових державних фондів.

З погляду реалізації, контролю та управління здійсненням податковими платежами до суб'єктів податкового контролю доцільно віднести:

– контролюючих суб'єктів (тих, хто здійснює податковий контроль);

– контрольованих суб'єктів (тих, хто піддається податковому контролю);

– допоміжних суб'єктів (тих, хто факультативно бере участь у контрольних податкових правовідносинах (експерти, свідки, поняті, органи, що представляють додаткову інформацію, та ін.).

Відповідно до статті 41 Податкового Кодексу України, контролюючими органами є центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну податкову, державну митну політику, державну політику з адміністрування єдиного внеску, державну політику у сфері боротьби з правопорушеннями під час застосування податкового та митного законодавства, законодавства з питань сплати

єдиного внеску та іншого законодавства, контроль за дотриманням якого покладено на контролюючий орган та його територіальні органи [9].

До підконтрольних суб'єктів належать платники податків та податкові агенти. Платниками податків визнаються фізичні та юридичні особи (резиденти і нерезиденти України) та їх відокремлені підрозділи, на яких покладено обов'язок із сплати податків та зборів [9].

Податковим агентом визнається особа, на яку покладається обов'язок з обчислення, утримання з доходів, що нараховуються (виплачуються, надаються) платнику, та перерахування податків до відповідного бюджету від імені та за рахунок коштів платника податків [9].

Об'єктом податкового контролю є податкові правовідносини між контролюючими органами та платниками податків щодо правильності нарахування, повноти та своєчасності сплати податків і зборів, правильності складання та своєчасності подання податкових декларацій (розрахунків), а також дотримання законодавства з питань регулювання обігу готівки, проведення розрахункових та касових операцій, патентування, ліцензування та іншого законодавства [7, с. 76].

Функціональне підпорядкування об'єкта податкового контролю суб'єктові забезпечується за допомогою владних повноважень, прав, обов'язків та відповідальності, якими держава наділяє суб'єкта податкового контролю. У результаті впливу суб'єкта податкового контролю на об'єкт забезпечується упорядкований і стійкий розвиток податкових відносин і їх захист.

Контрольний вплив суб'єкта контролю здійснюється за допомогою способів та методів контролю, що включають загальнонаукові та спеціальні.

Загальнонаукові методи податкового контролю включають аналіз та синтез даних платників податків, планування та виконання бюджетів, запланованих та фактично отриманих податкових надходжень, використання методів індукції, дедукції, аналогії, абстрагування, застосування інструментарію математичного моделювання, статистичних методів тощо.

До спеціальних методів податкового контролю доцільно віднести методи документального та фактичного контролю. Методи документального податкового контролю передбачають здійснення перевірочних заходів через документацію, яку веде та подає до контролюючих органів платник податків у процесі здійснення своєї діяльності. До таких методів належать формальний контроль, арифметичний контроль, нормативний контроль та взаємозвірка документів.

Формальний контроль передбачає перевірку документів на предмет відсутності або невідповідності окремих реквізитів. Арифметичний контроль спрямований на дослідження правильності підрахунків і обчислень в облікових та звітних документах контрольованих суб'єктів. Нормативний контроль полягає у встановленні відповідності первинних і звітних документів, а також механізмів нарахування податкових платежів, відображених у них, чинному податковому законодавству. Взаємозвірка документів – метод документального податкового контролю, який передбачає порівняння показників первинних і звітних документів суб'єктів господарювання, що виступають контрагентами або є пов'язаними особами [9; 10; 12].

Фактичний податковий контроль зумовлює використання контролюючими органами специфічних прийомів і способів, що дають змогу встановити фактичні дані щодо кількісних та якісних показників об'єктів оподаткування, їх відповідності даним податкового обліку. Працівники контролюючого органу мають право доступу під час проведення перевірок до територій, приміщень (крім житла громадян) та іншого майна, що є об'єктами оподаткування, використовуються для отримання доходів та можуть бути джерелом погашення податкового боргу [9].

Податковий контроль здійснюється шляхом ведення обліку платників податків, інформаційно-аналітичного забезпечення діяльності контролюючих органів, перевірок та звірок щодо дотримання законодавства, моніторингу контрольованих операцій та опитування посадових, уповноважених осіб та працівників платника податків [9].

Основними прийомами фактичного податкового контролю є інвентаризація, обстеження, опитування та експертна оцінка. Інвентаризація передбачає огляд територій та приміщень, які використовуються у процесі господарської діяльності платника податків, з метою виявлення мож-

ливих ознак заниження податкових зобов'язань. Обстеження проводять здебільшого у процесі попереднього контролю.

Опитування є методом податкового контролю, який полягає у зборі інформації, що стосується діяльності платника податків з його працівників, а також будь-яких осіб, які можуть нею володіти. Експертна оцінка – це метод фактичного контролю, що ґрунтується на проведенні кваліфікованими фахівцями експертизи дійсних обсягів і якості виконаних робіт, обґрунтованості нормативів виходу готової продукції, особливо акцизної, правильності встановлення кодів товарів, виходу продукції у разі давальницької схеми переробки сировини і т. ін. Під час проведення податкового контролю використовуються також такі методи фактичного контролю, як хронометраж та огляд [12, с. 76].

При цьому варто зауважити, що згідно з Податковим кодексом формами податкового контролю є: ведення обліку платників податків, інформаційно-аналітичне забезпечення діяльності органів податкової служби, перевірки та звірки щодо дотримання законодавства, моніторинг контрольованих операцій та опитування посадових, уповноважених осіб та працівників платника податків [9].

Інструменти, які застосовує суб'єкт податкового контролю, є досить різноманітними і включають податкові ставки, пільги, зниження або підвищення загального рівня оподаткування, відрахувань до бюджету, фінансові санкції тощо. За допомогою набору інструментів податкового контролю здійснюється регулювання економіки загалом, а на кожному окремому підприємстві податковий контроль сприяє підвищенню рівня організації фінансового обліку та платіжної дисципліни платників податків [11, с. 221].

До забезпечення проведення податкового контролю належить нормативне забезпечення та інформаційно-аналітичне забезпечення. Організація податкового контролю та процедури його здійснення регламентуються окремими нормами Конституції України, Податковим кодексом, Указами Президента України, Постановами Кабінету міністрів України та Національного банку України, рішеннями органів місцевого самоврядування. Державна фіскальна служба України видає накази, якими затверджує методики планування податкових перевірок та відбору платників до планів-графіків виїзних перевірок, порядок взаємодії структурних підрозділів органів Державної фіскальної служби України під час здійснення контрольних дій, порядок оформлення матеріалів камеральних та виїзних податкових перевірок та ін.

Інформаційно-аналітичне забезпечення діяльності контролюючих органів включає інформацію, необхідну для виконання покладених на контролюючі органи функцій. Контролюючі органи мають право звернутися до платників податків та інших суб'єктів інформаційних відносин із письмовим

запитом про подання інформації (вичерпний перелік та підстави надання якої встановлено законом), необхідної для виконання покладених на контролюючі органи функцій, завдань, та її документального підтвердження. Також з метою отримання податкової інформації контролюючі органи мають право проводити зустрічні звірки даних суб'єктів господарювання щодо платника податків та даних щодо неприбуткових організацій [3, с. 52].

Висновки з проведеного дослідження.

Таким чином, механізм податкового контролю – це складно структурована сукупність суб'єктів, що здійснюють цілеспрямований вплив на об'єкт за допомогою методів та інструментів податкового контролю на основі нормативно-правового та інформаційно-аналітичного забезпечення з метою повноти формування бази оподаткування і своєчасності перерахування податків і зборів до бюджету та державних цільових фондів. Виокремлення основних системоутворюючих складових частин механізму податкового контролю дає можливість визначити особливості його проведення, виявити можливі недоліки та шляхи їх мінімізації, що є перспективами подальших наукових досліджень.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Боксгорн А.В. Теоретичні питання податкового адміністрування та його механізму. *LEX PORTUS*. № 3(5). 2017. С. 81–91
2. Бюджетний менеджмент : підручник / за ред. В.Г. Дем'янишин, Г.Б. Погріщук. Тернопіль : ТНЕУ, 2017. 532 с.
3. Васюк Ю.М. Податковий контроль в Україні в умовах дії податкового кодексу: реальії, практичні проблеми та шляхи модернізації. *Актуальні проблеми державного управління*. 2012. № 4. С. 51–56.
4. Єгарміна В.Д. Податковий контроль: теоретичні засади і практика застосування. *Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України*. 2013. № 1. С. 166–176.
5. Ковальчук К.Ф., Петрова Л.В. Актуальні питання вдосконалення податкового контролю в Україні. *Економічний вісник*. 2017. № 4. С. 100–106
6. Кучерявенко Н.П. Основы налогового права. Харьков : Издательство «Константа», 2013. 320 с.
7. Найденко О.Є. Податковий контроль : навчальний посібник. Харків : ХНЕУ, 2012. 224 с.
8. Маринців Н.А. Проблемні аспекти визначення поняття податкового контролю в Україні. *Право України*. 2011. № 4. С. 43–47.
9. Податковий кодекс України : Закон України від 10 грудня 2010 року № 2755-VI; зі змін. і доп. від 01.07.2019. Верховна Рада України. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (дата звернення: 11.08.2019).
10. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо організації та проведення органами державної фіскальної служби зустрічних звірок, обміну податковою інформацією при здійсненні податкового контролю : наказ Державної фіскальної служби України від 17.07.2015 № 511; із змін. і доп. від 07.06.2017. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0511872-15> (дата звернення: 11.08.2019).
11. Шавло І. Податковий контроль у системі податкового адміністрування. Інститут бухгалтерського обліку, контроль та аналіз в умовах глобалізації. *Міжнародний збірник наукових праць*. 2014. № 2. С. 220–223.
12. Шевчук О.А. Теоретичні засади розвитку податкового контролю. *Вісник КНТЕУ*. 2012. № 2. С. 74–83.
13. Шевчук О.А. Форми та методи податкового контролю: світовий досвід та українська практика. *Економічний часопис-XXI*. 2013. № 1. С. 73–76.

REFERENCES:

1. Bokshorn A. V. (2017) Teoretychni pytannia podatkovoho administruvannia ta yoho mekhanizmu [Theoretical questions of tax administration and its mechanism]. *LEX PORTUS*, no. 3(5), pp. 81–91.
2. Demianyshyn V. H., Pohrishchuk H. B. (ed.) (2017) Biudzhetni menedzhment : pidruchnyk [Budget management: a textbook]. Ternopil: TNEU.
3. Vasiuk Yu. M. (2012) Podatkovi kontrol v Ukraini v umovakh dii podatkovoho kodeksu: realii, praktychni problemy ta shliakhy modernizatsii [Tax control in Ukraine under the conditions of the tax code: realities, practical problems and ways of modernization]. *Actual problems of public administration*, no 4, pp. 51–56.
4. Yeharmina V. D. (2013) Podatkovi kontrol: teoretychni zasady i praktyka zastosuvannia [Tax control: theoretical background and application practice]. *Collection of scientific papers of the National University of the State Tax Service of Ukraine*, no. 1, pp. 166–176.
5. Kovalchuk K. F., Petrova L. V. (2017) Aktualni pytannia vdoshkonalennia podatkovoho kontroliu v Ukraini [Topical issues of tax control improvement in Ukraine]. *Economic Bulletin*, no. 4, pp. 100–106.
6. Kucherjavenko N. P. (2013) *Osnovy nalogovogo prava* [Fundamentals of tax law]. Kharkov: Konstant Publishing House.
7. Naidenko O.Ye. (2012) Podatkovi kontrol : navchalnyi posibnyk [Tax control: a textbook]. Kharkiv: KhNEU.
8. Maryntsyv N. A. (2011) Problemni aspekty vyznachennia poniattia podatkovoho kontroliu v Ukraini [Problematic aspects of defining the concept of tax control in Ukraine]. *Law of Ukraine*, no. 4, pp. 43–47.
9. Podatkovi kodeks Ukrainy : Zakon Ukrainy vid 10 hrudnia 2010 roku # 2755-VI; zi zmin. i dop. vid 01.07.2019 [Tax Code of Ukraine: Law of Ukraine, December 10, 2010 No. 2755-VI]. Verkhovna Rada of Ukraine. Available at: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (accessed 11 August 2019).
10. Pro zatverdzhennia Metodichnykh rekomendatsii shchodo orhanizatsii ta provedennia orhanamy derzhavnoi fiskalnoi sluzhby zustrichnykh zvirok, obminu podatkovoiu informatsiiei pry zdiisnenni podatkovoho kontroliu: nakaz Derzhavnoi fiskalnoi sluzhby Ukrainy vid 17.07.2015 # 511; iz zmin. i dop. vid 07.06.2017 [On approval of the Methodological Recommendations regarding the organization and holding by the bodies of the State Fiscal Service of counterchecks, exchange of tax information in the course of exercising tax control]. State Fiscal Service of Ukraine. Avail-

able at: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0511872-15> (accessed 11 August 2019).

11. Shavlo I. (2014) Podatkovyi kontrol u systemi podatkovoho administruvannia. Instytut bukhhalter-skoho obliku, kontrol ta analiz v umovakh hlobalizatsii [Tax control in the tax administration system. Institute of accounting, control and analysis in the conditions of globalization]. *International collection of scientific works*, no. 2, pp. 220–223.

12. Shevchuk O. A. (2012) Teoretychni zasady rozvytku podatkovoho kontroliu [Theoretical principles of tax control development]. *KNTEU Bulletin*, no. 2, pp. 74–83.

13. Shevchuk O. A. (2013) Formy ta metody podatkovoho kontroliu: svitovy dosvid ta ukrainska praktyka [Forms and methods of tax control: world experience and Ukrainian practice]. *Economic Journal-XXI*, no. 1, pp. 73–76.

Demchenko Oksana

Candidate of Economic Sciences,
Senior Lecturer at Department of Finance
Vinnytsia Institute of Trade and Economics
Kyiv National University of Trade and Economics

Sydorenko Mariia

Student
Vinnytsia Institute of Trade and Economics
Kyiv National University of Trade and Economics

THE TAX CONTROL MECHANISM

The purpose of the article. The importance of tax control in a transformational economy is especially increasing due to the significant dependence on the tax component of budgets of all levels and the low tax culture of taxpayers. The purpose of the article is to systematize the main components of the mechanism of tax control in modern domestic conditions, which is due to the need to structure directions of improvement of tax control.

Methodology. The research of the mechanism of tax control was carried out through the prism of managerial, regulatory, functional, purpose and institutional approach to determining the economic nature of tax control. This made it possible to comprehensively approach the elements of the tax control mechanism.

Results. The basis of systematization of the main components of the mechanism of tax control in modern domestic conditions is to determine the essence of the concept of tax control and its economic content. Complexity to determine the essence of tax control on the basis of management, regulatory, functional, target and institutional approach allows to speak about tax control as a measure of indirect state influence, special activity of tax authorities, constitutional function of the state, which allows to maintain the balance between taxpayers' rights and duties; a tool to achieve the intended goals. This determines the significant importance of tax control in the system of providing the state with financial resources.

In addition to the direct fiscal function of tax control, the inherent to it accounting, prophylactic and information functions have been identified, what fully reveal the economic content of tax control.

The study found that the mechanism of tax control is a complex structured set of entities that purposely influence the object through methods and instruments of tax control on the basis of regulatory, information and analytical support to completely formation of tax base and timely transfer of taxes and fees to the budget and state funds. The main problem of tax control is its multilevel and complexity. The effectiveness of the implementation of tax control depends on the coordinated interaction of entities, in particular, controlling entities (those who exercise tax control), controlled entities (taxable persons) and auxiliary entities (those who optionally take participation in tax control relationships (experts, bodies providing additional information, etc.) This requires a clear definition of powers, duties, responsibilities of these entities, separation of their functions.

In addition, tax control is characterized by a high level of subjective factor, since tax control methods, such as inventory, survey and expert evaluation, rely on the personal experience and knowledge of the controlling person. Regulatory-law and information-analytical support is difficult because the mechanism of tax control and procedures of its implementation are regulated by separate norms of the Constitution of Ukraine, the Tax Code, Decrees of the President of Ukraine, decrees of the State Fiscal Service of Ukraine, resolutions of the Cabinet of Ministers of Ukraine and the National Bank of Ukraine, Local Governments.

Practical implications. The main problem of the tax control implementation is its multilevel and complexity, but the determination of the main system components of the tax control mechanism makes it possible to identify the features of its implementation, identify possible shortcomings and ways of its minimization, which are the prospects for further research.